

СТАНОВИЩЕ

от

проф. дн Марияна Николаева Булева-Петрова –

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”,

относно конкурс за

заемане на академичната длъжност „доцент“ по хармония

в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство,

НМА „Проф. Панчо Владигеров“,

обявен в Държавен вестник, брой 3/09.01.2024 г.

с кандидат: гл. ас. д-р НАДЕЖДА ВАЛЕНТИНОВА ТОДОРОВА-РАДЕВА

1. Данни за конкурса

Конкурсът в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство за **доцент по хармония** е обявен за нуждите на катедра „Теория на музиката“ – Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ на основание чл. 3, ал. 1 от ЗРАСРБ. Единствен кандидат в него е **гл. ас. д-р Надежда Валентинова Тодорова-Радева**. Етапите на процедурата са преминали коректно при спазване на условията и реда на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника на Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Представените за участие в конкурса материали дават необходимата информация. Кандидатът гл. ас. д-р Надежда Тодорова отговаря на условието за покриване на Минималните изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“ в съответното професионално направление 8.3.

2. Данни за кандидата

Надежда Тодорова е завършила НУИ „Добри Христов“ – Варна със специалност пиано. Притежава бакалавърска степен по Педагогика на обучението по музика и магистърска по музикознание (специалност хармония), придобити в НМА „Проф. Панчо Владигеров“. От 2014 г. е доктор в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство. Педагогическата ѝ работа преминава през следните надграждащи се етапи на академично израстване: хоноруван асистент (2005 – 2006), асистент (2007 – 2008), главен асистент (от 2015 до сега). Асистирала е на проф. Георги Костов, проф.

Михаил Пеков, проф. д-р Жорж Бонев, проф. д-р Андрей Диамандиев, което е знак за приемственост с академичните традиции в преподаването на хармония у нас.

3. Приноси на научната продукция

3.1 Халибитационен труд

Хабилитационен труд за участие в конкурса за доцент е монографията „Хармония и вертикал в сонорно-алеаторните инструментални композиции на Кшищоф Пендерецки в периода 1960 – 1962 година“ (София: „Марс 09“, ISBN 978-954-2925-58-3, научен редактор проф. д-р Андрей Диамандиев). Предоставеният текст е в общ обем 149 страници, включително библиография, съдържаща 91 източника на кирилица и 66 на латиница.

Монографията се стреми да разработи „адекватен и оптимален аналитичен модел спрямо механизмите на формиране и функциониране на хармонията в сонористична звукова среда, нейните индивидуални структурни принципи и формообразуващи потенци“ (с. 8). Изследователският обект, включващ инструменталните сонорно-алеаторни композиции на Кшищоф Пендерецки, е представителен за търсенията на композиторите от следвоенния авангард. Така трудът се приобщава към усилията на музикалната наука да постигне теоретична системност в знанието за композиторските техники и музикалното мислене на XX век, което придава на разработката значимост и актуалност.

Във въвеждащия текст авторката определя като изследователски предмет „специфичните проявления на хармонията на всички равнища на музикална организация: *структурно, фактурно, тематично, функционално, композиционно-структурно.*“ (с. 8). От самия предмет произлиза и първият формулиран от авторката принос: „Сонорно-алеаторните инструментални композиции на Кшищоф Пендерецки са проблематизирани за първи път от позицията на хармонията и вертикала...“ (вж. Справка за оригиналните научни приноси на хабилитационния труд).

В началото на Глава първа („Инструменталните композиции на Кшищоф Пендерецки в периода 1960-1962 година в контекста на сонорните тенденции в хармонията и музиката на XX век“) се аргументира „освобождаването на звука от доминантната значимост на звуковисочинната определеност“ (с. 24) като знаково събитие за новите творчески търсения. Важно значение има теоретичната рефлексия върху понятията *сонористика, соноризъм, сонорика, сонористична хармония*. Тези и други подобни моменти от изследването са обобщени в приноса: „Прецизира и синхронизира терминологията и обобщава съществуващите теоретични концепции в

дадената проблемна област“ (Справка...). Третият раздел на глава първа („3. *Звукова организация в сонорно-алеаторните инструментални композиции на Кшищоф Пендереcki в периода 1960 – 1962 година*“) тематизира съществени въпроси като множествената трактовка на звука (интензивна, екстензивна) или нотацията като „средство за концептуализиране на музиката и конкретизиране на звуковата образност“ (с. 42). Проблематизирано е и осмислянето на музикалното време. От гледна точка на структурата на труда това решение е много удачно, защото очертава генералните промени, произтичащи от новата концепция за звука на всички равнища („елементно, пространствено-времево, композиционно-структурно, идейно-художествено“ – с. 46), и така предпоставя възможността в следващите глави да се навлезе в дълбочината и детайлите на изследователския предмет.

Глава втора („Хармоничен вертикал. структура и възприятие“) започва с уточняване и дефиниране на основната конструктивна единица на музикалната тъкан – звуково (сонорно) поле. Съществен теоретичен конструкт е замяната на акорд със сонор (с. 54) и представянето на вертикала като резултативна величина, но при активното действие и на диагоналния параметър. В приносите е подчертано, че индивидуалните характеристики на хармонията в инструменталните сонорно-алеаторни композиции на Кшищоф Пендереcki се проектират върху теоретичните концепции за сонористката, като налагат за тяхното обяснение *въвеждането на нов терминологичен апарат*. На практика авторката прилага ефективен подход, който дава два съществени резултата: 1. активира терминологията, навлязла в XX век по линия на сонористката, за целите на осмислянето и изследването на хармоническата проблематика; 2. обновява радикално терминологията на „класическата“ хармоническа теория, като я заменя цялостно със сонористичната (възприета главно от постиженията на полската и руската музикология).

Интерес с предложената класификация представлява раздел 1.3. „*Структурна специфика на вертикала*“ (с. 55). На свой ред в раздел 2. „*Звуково-визуална асоциативност при възприятието на хармоничните структури*“ навлиза по естествен път и времепространствената проблематика, включително и през дълбоко основателните паралели с изобразителното изкуство. Така поэтапно се достига до заключението, че опирайки се на извънмузикални източници на музикална образност, композиторът формира „синестетичен модел на творчески метод, който при възприятието на музикалния текст и в частност на хармонията активизира две модалности – звукова и визуална“ (с. 78). Това аргументира и изтъкнатия от авторката

принос: „Въвежда нови интегративни стратегии на възприятие, познание и интерпретация на хармонията през призмата на звуково-визуалната асоциативност.“ (Справка...)

Глава трета („Хармонията в драматургията на музикалната форма на инструменталните композиции на Пендерецки от сонорно-алеаторния период“) започва с проблематиката на музикалната форма и се достига до първото теоретично обобщение: „В композициите на Пендерецки основно композиционно-структуриращо значение има принципът на контраста и дискретното противопоставяне на разнороден в качествено отношение материал“ (с. 94). Типът логика е монтажният: „Монтажният тип мислене поражда музикални композиции, организирани на основа свободно нанизване на образи-смисли, отличаващи се от традиционните класико-романтични форми с ярките си контрасти и непредсказуеми поврати“ (с. 95). Ако на мястото на акорда застава сонорът, то на мястото на класическите синтактични единици застават фактурните блокове и чрез тях се очертават функционалните отношения (логическите връзки вариране, трансформация, мутация). Аналитичният прочит на подобрите произведения съставлява последен раздел на Глава трета, който носи заглавие „Индивидуални модели“. Така *изследването съумява да съгради за сонорната хармония на Пендерецки теоретичен модел, който чрез своята йерархична системност (от елемента до функционалността и драматургията на музикалната форма) задава и съответния аналитичен модел за разбиране и изучаване на музиката.*

Заключението на монографията успешно обобщава теоретичните постановки и в синтезиран вид отново представя аспектите на хармоничния вертикал на съответните равнища на музикална организация: структурно (сонори, звукови обекти, кълстери и пр.), фактурно (вертикалът като елемент на музикалната тъкан), тематично (създаването на индивидуални тембровъчности и развитието им), функционално (ефекти на напрежение/разрешение, обезпечаващи музикалното движение), композиционно структурно (изграждане на музикалната форма) (с. 135).

Тъй като монографията е под печат и вероятно ще подлежи на финални редакции, бих отправила две препоръки:

1. Мисля, че в монографията не са оползотворени някои ярки постижения на българската музикология, като специално ще подчертая изследването на Искра Рачева върху хармонията на Дебюси (което би заело достойно място при коментирането на

фонизма), както и разработки, отнасящи се до разглежданите композиционни техники или до творчеството на Пендерецки.

2. Напълно споделям изказаната мисъл „Поставената проблематика обуславя необходимостта от прилагане на комплексна методология, която позволява интерпретиране на изследователския предмет в синхронен и диахронен аспект.“ Мисля обаче, че тази методология трябва да бъде представена по-конкретно, което би обогатило изследователите на музиката на ХХ век с нови методологични опори и компетентности. Така изцяло ще се изпълни със съдържание и приносът „Приложеният в изследването съвременен и интердисциплинарен подход към анализа на хармоничния вертикал би могъл да бъде екстраполиран върху други аналитични разработки, посветени на проблемите на хармонията в музиката от втората половина на ХХ век.“ (Справка...)

3.2. Други публикации

В група показатели Г на наукометричната справка е включена монография на базата на защитения дисертационен труд (**Тодорова-Радева, Надежда**. Хармонията в камерното клавирно-ансамбловото творчество на Александър Йосифов. София: Марс 09, 2023. ISBN 978-954-2925-56-9), както и две публикации в изданията на НМА, които са подстъп към проблематиката на дисертационния труд. Те са свидетелство за центрирането на научните интереси и системността при извеждането им до завършени научни резултати.

3.3. Учебник по хармония

В група показатели Е важно място заема учебникът **Тодорова-Радева, Надежда**. Практически курс по хармония. Част първа: Диатоника. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, 2022. ISBN: 878-619-7566-12-3. В предговора се съобщава: „Учебникът е съставен в съответствие с обема и съдържанието на курса по учебната дисциплина хармония в Инструменталния факултет. Изложеният учебен материал съхранява тематичния порядък, установен в съответствие с програмните изисквания и практиката на преподаване на дисциплината в НМА „Проф. Панчо Владигеров““.

Оценявам високо вложените от авторката усилия за създаването на учебник. Това е знак на професионална отговорност към настоящето на дисциплината, а всяко такова научно дело винаги оставя гарантирана следа в историята на хармоническата теория и практика. Ценно е приложението „Образци от музикалната литература за хармоничен

анализ“. Специално ще изтъкна и разнообразието от практически дейности, за които са подсигурени задачи.

Заключение

Единственият кандидат в конкурса гл. ас. д-р Надежда Тодорова представя научна продукция с ясно заявен тематичен обхват на изследователските търсения, с насочване към сложни за осмисляне теоретични проблеми, които обогатяват теорията и методологията.

Всичко казано дотук е основание да дам своята професионална подкрепа и да предложа на уважаемите членове на Научното жури по конкурса гл. ас. д-р Надежда Валентинова Тодорова-Радева да бъде избрана за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство.

април, 2024

Изготвил становището:

проф. дн Марияна Булева